

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta lausua selonteosta kotoutumisen edistämisen muutostarpeista sen valmisteluvaiheessa. Suomi on kansainvälinen ja avoin talous, jonka pohjoismainen arvopohja nojaa solidaarisuuteen. Suomen tulee jatkossakin kantaa vastuunsa hädänalaisten ihmisten auttamisessa.

Yleisenä huomiona selonteon suosituksiin on todettava, että ne on kirjoitettu varsin yleiselle tasolle ottamatta kantaa, kenen vastuulla niiden toteuttaminen on. Suositusten sisällöt ja suunnat ovat perusteltuja ja valtaosin kannatettavia. Niitä kaikkia ei ole tarpeen erikseen kommentoida.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Tilannekuvan tarkastelu rajautuu Suomen nykyiseen tilanteeseen ja vastaanottovaiheen jälkeiseen kotoutumisvaiheeseen. Se lienee tarkoituksellisesti rajattu. Selonteon tarve suuntautuu myös kauemmas tulevaisuuteen. Globaalien muuttoliikkeiden yhteyteen sopisi myös ennakointia kansainvälisestä väestökehityksestä ja siitä seuraavista paineista maahanmuuttoon Suomeen ja Eurooppaan. Myös EU:n yhteisen vastaanottojärjestelmän rakentaminen on jätetty pois.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Millainen tahansa Suomesta saatu työkokemus on täällä usein jatkotyöllistymisen kannalta arvokkaampaa, kuin ulkomailla saatu työkokemus. Suomesta hankittu työkokemus viestii työnantajalle siitä, että maahanmuuttaja tuntee yleiset suomalaiset työelämän pelisäännöt ja on sisällä paikallisessa työelämässä. Tästä syystä minkä tahansa työkokemuksen saaminen ja sen dokumentointi Suomesta on maahanmuuttajalle erittäin tärkeää.

Turvapaikan hakemisvaiheessa työllistyminen on vaikeata. Siihen on useita syitä. Jos kieliongelmaa ei ole ja osaamisesta voidaan varmistua, työnantajan on hankala varmistua työnteko-oikeudesta. Epävarmuutta lisää se, ettei työnantaja saa tietoa turvapaikanhakijan työnteko-oikeuden päättymisestä ellei työntekijä sitä itse kerro. Luvattoman työllistäessään työnantaja syyllistyy rangaistavaan tekoon. Taloudellista riskiä lisää se, että turvapaikanhakijan sairauspoissaolojen ajalta maksetusta palkasta työnantajalla ei ole mahdollisuutta saada korvausta Kelalta.

Kotoutumissuunnitelmiin tulisikin sisällyttää suoran työllistymisen ohella työkokeiluja ja tuettua työllistämistä aina, ellei selkeää vastasyitä ole.

Selonteossa mainittua Ruotsissa käytössä olevaa Etableringsjobb-mallia tulisi kokeilla myös Suomessa. Malli on työnantajalle selkeämpi kuin palkkatuki ja kustannukset paremmin ennakoitavissa.

Työkokeiluja tai palkkatuettua työtä ei voi käytännössä järjestää yrityksissä, joissa on osa-aikaisia, lomautettuja tai takaisinottovelvollisuuden piirissä olevia työntekijöitä. Korona-aikana näitä yrityksiä on paljon. Kaikilla työpaikoilla tulisi olla mahdollisuus tarjota työkokeilupaikkoja tukemaan osaamis- ja koulutustarpeiden arviointia.

Pitkäänkin Suomessa asuneiden maahanmuuttajanaisten työllisyysaste on matalampi kuin miesten. Naisten pääsyä työmarkkinoille voidaan edistää tuomalla kotoutuksessa esiin lasten päivähoitopalvelut ja suomalaisen työelämän tasa-arvoisuus. Perhevapaaudistuksella, joka sisältäisi kotihoidontuen lyhentämisen, ja 5-vuotiaiden esiopetuksella voidaan myös lisätä maahanmuuttajanaisten suuntautumista työmarkkinoille

Ulkomailla saadun koulutuksen arvo ja merkitys vastaa pitkälti ulkomaista työkokemusta: Niiden sisällöt, laajuus ja laatu ovat yleensä tuntemattomia Suomessa. Siksi ulkomaisten tutkintojen tunnistamis- ja tunnustamismenettelyyn tulee luoda nopeat palvelumallit. Tämä on aihe, jossa EU-yhteistyöstä voisi olla hyötyä.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Sopeutuminen Suomeen alkaa jo vastaanottokeskuksissa. Vaikka turvapaikanhakijat eivät ole varsinaisten kotoutumistoimien piirissä, niissä voidaan järjestää työ- ja koulutustoimintaa turvapaikanhakijoiden toiminta-mahdollisuuksien parantamiseksi. Tällaisia aktivointitoimia tulee laajentaa ja niihin osallistumisesta tehtävä velvoittavaa.

Vastaanottokeskuksissa tulee järjestää koulutusta suomalaisesta yhteiskunnasta, kielestä ja kulttuurista sekä työelämä- ja lakitietoutta.

Vastaanottokeskusten asukkaiden aktivointia palvelevaa työtoimintaa saa järjestää vain vastaanottokeskuksessa. Niissä ei kuitenkaan riitä mielekästä tekemistä. Turvapaikanhakijoille on voitava järjestää työtoimintaa myös vastaanottokeskuksen ulkopuolella yrityksissä tai yleishyödyllisessä toiminnassa.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Ohjaus- ja neuvontapalveluiden saaminen on välttämätöntä mahdollisuuksien kartoittamiseksi ja avaamiseksi. Usein ne, jotka näitä palveluita eniten tarvitsivat, osaavat vähiten niitä hakea. Tulevan työvoimapalvelumallin henkilökohtaiset tapaamiset lisännevät maahanmuuttajien kontakteja palveluihin. Työmarkkinoiden ulkopuolella olevien tavoittamiseksi tulisi vielä selvittää nykyistä tehokkaampia keinoja.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Erytisen tärkeänä pidämme maahanmuuttajien kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuden asiakastietojärjestelmän luomista. Sen tulisi olla nykyistä helpompaa luoda kunnissa, kun niiden vastuuta työvoimapalveluista lisätään. On kestävämpiä, ettei asiakkaiden kyvykkyyksistä ja tarpeista sekä tarjolla olevista mahdollisuuksista voida yhdistää. Tämä aiheuttaa ajanhukkaa ja menetettyjä mahdollisuuksia.

Kotoutumisjakson lyhentäminen on kannatettavaa, kun lyhyemmässä ajassa tarjotaan riittävästi opastusta ja koulutusta. Pitkät odotteluajat vähentävät tulijan motivaatiota osallistumiseen. Tuemme ajatusta kotoutumiskoulutuksen päättöarvioinnista.

EK suhtautuu hyvin varauksellisesti työttömyysturvalla tuetun omaehtoisen kouluttautumisen laajentamiseen. Se on lähtökohtaisesti tarkoitettu työelämässä jo olleiden kesken jääneiden opintojen loppuun saattamisen tueksi työttömyysaikana eikä yleiseksi opintotukijärjestelmäksi.

Pidämme tärkeänä, että selonteon suosituksen mukaisesti selvitetään kunnille lainsäädännöllä annetuista uusista kotoutumista edistävistä tehtävistä aiheutuvien kustannusten korvaamisen tarkoituksenmukaiset ja kustannustehokkaat rahoitustavat. Niiden on myös luotava kunnille tehokkaan kannusteet erityisesti työllisyyden edistämiseksi.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

EK pitää erittäin tärkeänä kotoutumispalveluiden ulottamista osaamisperusteisiin maahanmuuttajiin ja heidän perheenjäseniinsä. Käsityksemme on, että työhön tai opiskelemaan tulevat ovat hyvin tyytyväisiä elämään Suomessa ja halukkaita asettautumaan tänne. Myös lapset viihtyvät Suomessa. Sen sijaan puolisoloiden sopeutuminen on vaikeampaa. Asiasta ei ole tutkittua tietoa, mutta keskusteluissa juuri puolison tyytymättömyys on merkittävä syy poismuutolle Suomesta. Osaajien kiinnostumista tuleekin tukea parantamalla heidän perheenjäsentensä pääsyä kielitaitoa ja työllistymismahdollisuuksia parantaviin toimiin.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Maahanmuuttajajärjestöt voivat tukea yksilöitä ja perheitä yhteiskunnan ohella varsin monipuolisesti. Heille kertynyttä tietoa ja kokemuksia voi hyödyntää myös kotouttamistyössä. Toimenpiteiden suunnittelussa järjestöillä voi olla annettavaa kunnille, TE-palveluille ja koulutuksen toteuttajille.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Hyvät väestösuhteet, osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteet sekä kotoutuminen ovat kaikki sidoksissa toisiinsa, mutta sisältävät erittäin moninaisia osatekijöitä. Lisäksi on huomattava, että maahanmuuttajaväestö on vähintään yhtä heterogeeninen kuin valtaväestö. He edustavat hyvin erilaisia kieli-, kulttuuri-, koulutus- ja ammattitaustoja.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

-

Susiluoto Taina
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Räsänen Mikko
Elinkeinoelämän keskusliitto EK